

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
до 150-річчя від дня народження
Є. В. Васьковського**

*м. Одеса,
8 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що презумпція дієздатності учасника процесу є по-перше непрямою презумпцією, тобто такою, що прямо не встановлена в законодавстві, і відповідно її зміст можливо виокремити шляхом логічного аналізу, по-друге спростовною, оскільки допускається її спростування і по-третє процесуально-правовою, оскільки вона закріплена в положенні саме цивільно-процесуального кодексу України. Відповідно презумпція дієздатності покликана зменшити обсяг доказового матеріалу, оскільки у випадку її відсутності, будь-яка особа, звертаючись до суду, неодмінно повинна була б доводити факт своєї дієздатності і підтверджувати це певними доказами.

Л і т е р а т у р а

1. Масюк В. В. Правові та фактичні презумпції в цивільному судочинстві // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 2. — С. 73–75.
2. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 року № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 19. — Ст. 143.
3. Мохов А. А. Презумпция дееспособности лица, достигшего установленного законом возраста, и ее применение в судебной практике // Арбитражный и гражданский процесс. — 2004. — № 12. — С. 6–10.
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40–41, 42. — Ст. 492.

Акімова А. О.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ СУДАМИ ПРО ТЛУМАЧЕННЯ ЗАПОВІТУ

Особливість спадкових правовідносин полягає в тому, що на момент їх виникнення не можливо безпосередньо визначити та перевірити, яким саме було волевиявлення заповідача. В таких випадках його воля може бути викладена неоднозначно або незрозуміло, що позбавляє можливості її виконання належним чином спадкоємцями та нотаріальними органами. Наявність зазначених життєвих обставин та необхідність їх нормативного врегулювання обумовила появу у Цивільному кодексі України новели, щодо тлумачення змісту заповіту, вона не передбачає можли-

вості органам нотаріату тлумачити зміст заповіту, а отже не суперечить принципу безспірності нотаріальних дій.

Тлумачення заповіту — це інтелектуально-розумова діяльність, спрямована на з'ясування змісту заповіту як чинного одностороннього правочину, з тексту якого неможливо достовірно визначити волю заповідача.

За загальним правилом, заповіт має бути складений так, щоб розпорядження заповідача не викликало жодних незрозуміlostей чи суперечок після відкриття спадщини. Нотаріус має перевірити, чи не містить заповіт розпоряджень, що суперечать вимогам законодавства. Хоча, наявність в змісті заповіту неточностей не тягне за собою наслідків, щодо відмови у його посвідченні та не може свідчити про його недійсність.

Яким би формалізованим не був порядок складення заповіту, не можна виключати випадки, коли воля заповідача викладається в ньому недостатньо зрозуміло, що створює невизначеність у змісті заповіту.

Неоднозначність відтворення в заповіті волі заповідача щодо спадкового майна зумовлюється наявністю неузгодженостей між окремими частинами заповіту і змістом заповіту в цілому, неоднаковим застосуванням слів, термінів, понятійного апарату, які є загальноприйнятими у цивільних правовідносинах.

Якщо буквальне значення понять і слів, а також загальноприйняте у відповідній сфері правовідносин значення термінів не дає змоги визначити зміст окремих частин правочину, то він встановлюється порівнянням відповідної частини правочину зі змістом інших його частин, його змістом в цілому та намірами сторін.

Метою тлумачення заповіту є забезпечення найбільш повного здійснення волі заповідача.

Згідно зі ст. 1256 ЦК України тлумачення заповіту може бути здійснене лише після відкриття спадщини, тобто у зв'язку зі смертю заповідача або оголошення його померлим. За таких обставин у разі тлумачення заповіту загальне правило про тлумачення правочину його стороною не діє. В даному випадку тлумачення заповіту здійснюється спадкоємцями, а в разі спору між ними — судом. Перелік осіб, які здійснюють тлумачення заповіту є вичерпним.

Тлумачення заповіту здійснюється у судовому порядку за наявності наступних правових умов:

1) наявність суперечностей, неточностей у змісті заповіту, що значною мірою ускладнюють розуміння останньої волі заповідача;

2) наявність спору щодо тлумачення заповіту між спадкоємцями.

Враховуючи, що необхідною умовою для тлумачення змісту запові-

ту в судовому порядку є наявність спору між спадкоємцями, то дана справа відноситься до категорії, що має розглядатися за правилами позовного провадження.

Витлумачений судом заповіт знаходить своє відображення в судовому рішенні і є обов'язковим для виконання як спадкоємцями, кредиторами, відказоодержувачами, так і нотаріусом, який після пред'явлення рішення суду, що набрало чинності видає спадкоємцям свідоцтво про право на спадщину за заповітом [1].

Здійснюючи тлумачення заповіту суд має виходити зі змісту ст. 213 ЦК України, зокрема частин 3 та 4, відповідно до яких при тлумаченні змісту правочину слід брати до уваги значення слів і понять однакового для всього змісту правочину. Якщо буквальне значення понять і слів, а також загальнозживане у відповідних правовідносинах значення термінів не дає можливості встановити зміст окремих частин правочину, то він встановлюється порівнянням відповідної частини правочину зі змістом інших його частин, усім його змістом. З метою визначення справжньої волі осіб, що вчинили правочин, необхідно брати до уваги мету правочину, усталену практику відносин між сторонами, звичай ділового обороту, подальшу поведінку сторін та інші обставини, які можуть мати істотне значення.

Ускладнення щодо встановлення дійсної волі заповідача можуть бути обумовлені зокрема, складанням секретного заповіту, що посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом в порядку ст. 1249 ЦК України, а також наданням достатньо широкому колу посадових осіб права посвідчувати заповіти в порядку ст. ст. 1251, 1252 ЦК України [2].

Питання щодо порядку та способу закріплення результатів тлумачення заповіту, здійсненого самими спадкоємцями, Цивільний кодекс не вирішує.

У разі неможливості визначення волі заповідача, в протоколі про оголошення секретного заповіту нотаріус має відтворювати витлумачений текст заповіту або відомості про досягнення між спадкоємцями згоди щодо тлумачення тексту заповіту.

Шляхом застосування механізму тлумачення заповіту усуваються певні недоліки його змісту, через які нотаріус може відмовити у вчиненні нотаріальної дії, щодо видачі свідоцтва про право на спадщину.

Варто зауважити, що здійснюючи тлумачення заповіту суд не повинен змінювати суть волі заповідача, а отже, підміняти своїм рішенням сам заповіт. Суд не може брати на себе права заповідача щодо розпорядження своїм майном на випадок смерті. Тлумачення заповіту має на

меті лише з'ясування волі заповідача після його смерті. Таким чином, здійснюючи тлумачення заповіту, суд не може виходити за межі процесу та змінювати зміст заповіту. Останнє має наслідком спотворення волі заповідача.

Л і т е р а т у р а

1. Кухарев О. Є. Спадкове право України : навч. посіб. / О. Є. Кухарев. — К. : Алерта, 2013. — 328 с.

2. Головне управління юстиції у Хмельницькій області [Електронний ресурс] : інформ. лист щодо тлумачення заповіту [document]. — Режим доступу: http://?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwihqp2Ht-3LAhWL83IKHUqjDrkQFggiMAE&url=https%3A%2F%2Fpublinfo.minjust.gov.ua%2Fkhemelnick%2Fprocess_clob.php%3Fid%3D6681&usg=AFQjCNGsaDGO63Is_DoxOLV6aEUX345U-g&bvm=bv.118443451,d.bGs.

Ілюпол І. М.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТРОКИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Запорукою виникнення апеляційного провадження є оскарження судових рішень до суду вищої інстанції у встановлений законодавством строк. В разі пропущення такого строку і відмови у його поновленні, апеляційне провадження не виникає і рішення суду першої інстанції набирає чинності.

Важливим є те, що у процесуальній формі не апеляція ставиться у залежність від факту набрання судовим рішенням законної сили, а навпаки — набрання судовим рішенням законної сили знаходиться у прямій залежності від факту закінчення процесуального строку, в межах якого діє право на апеляцію [1, с. 84].

Під процесуальним строком розуміють період часу, встановлений законом або призначеного судом для здійснення певних процесуальних дій (наприклад, розгляду справи з моменту її порушення до винесення рішення, розгляду зауважень на протокол судового засідання, оскарження рішення суду і т. п.).

Виходячи із загального визначення процесуального строку, можна зробити висновок, що період часу, встановлений законом для пода-